

редньому етапі загальнобіологічної підготовки студентів. Не можна вивчати генетику не базуючись на знаннях біохімії, будови і розвитку клітини; не можливо займатися популяційною екологією без знань основних генетичних законів; поглиблене вивчення закономірностей розподілу організмів на планеті (біогеографія) можливо лише на базі екологічних уявлень, а в основі сучасної синтетичної теорії еволюції лежать закони генетики, екології і розподілу організмів на Землі [2].

Лише на базі екології, на стику цієї науки з суспільними науками можливе досить серйозне викладання основ охорони природи. Звичайно ж, при цьому слід мати на увазі, що кожна із перерахованих вище наук, а відповідно і навчальних предметів має в той же час свої специфічні завдання і свій зміст, які складають одну із послідовних частин, один із аспектів загальнобіологічних уявлень будь-якого спеціаліста.

Література

1. Кузнецова В.І. Методика викладання біології. Практикум: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1993. – 160с.
2. Мадзігон В.М., Бурда М.І. Пріоритетні напрямки педагогічних досліджень. // Педагогіка і психологія. – 1998. – №3.
3. Педагогічна майстерність / За ред. І.Зяюна. – К.: Вища школа, 1997. – С. 44-94. 168-175.

УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ САМОРОЗВИТКОМ УЧИТЕЛІВ

Клименко Ю.О. (Полтава)

Немає іншої галузі людської діяльності, де б у результатах праці так сильно відображались особистісні якості самого працівника, його світогляд, витримка, самовладання, його вміння впливати на дитячий колектив і вести його за собою, як у педагогічній діяльності. Педагогічна діяльність подібна мистецтву – за впливом на особистісну сферу, унікальним способом вираження світовідчуття, за авторською формою існування. Працюючи з особистістю учня, вчитель не тільки конструє зміст з урахуванням свого бачення, розуміння свого предмету, своїх вихованців, але й сам з власним баченням реальності в цілому, з власним світовідчуттям, світорозумінням стає невід'ємною частиною змісту освіти і, таким чином, справжнім автором і активним суб'єктом педагогічної діяльності. Орієнтація на особистість в освітньому процесі вимагає прояву суб'єктності вчителя, його самодетермінації в професійній діяльності. Призначення вчителя полягає у створенні умов для розвитку особистісної сфери учня, здійсненні педагогічної підтримки, створенні особливого ситуації, яка потребує прояву і його особистісних якостей.

Зміст професійної діяльності педагога висуває до нього специфічні вимоги, які змушують його розвивати певні особистісні якості як професійно значущі. Психологи стверджують, що будь-яка діяльність, будь-які методи і дії без насичення їх особистісними проявами залишаються на рівні формально виконуючого ремесла. Вчитель не може впливати на особистість учня, не розвиваючи свою особистість. Це зумовлено специфікою педагогічної праці: вчитель екзистенційно пов'язаний з власною професією, яка є частиною його життєдіяльності. За словами К.Роджерса, – це спосіб життя, а не просто добування собі на хліб. Педагогічна діяльність створює для вчителя головний смисл, виступаючи способом пізнання самого себе. Вчитель, для якого педа-

гогічна діяльність не має смислу, не здатний до професійної самореалізації. Смисл педагогічної праці полягає перш за все в тому, що педагог виконує поза усталених службових обов'язків, що він привносить як особистість у свою роботу.

Видатна дослідниця психології педагогічної діяльності Н.В.Кузьміна писала: "Якщо для усіх інших видів мистецтва достатньо "задіти" почуття людей, викликати захват, замилювання (картиною, танцем, піснею), то освітньому мистецтву для продуктивності цього мало. Необхідно ще вміти протягом тривалого часу, день у день розвивати в учнів творчу готовність до входження у нове освітнє середовище. В свою чергу, це можливо лише при спроможності вчителя викликати інтерес (щодня, на кожному уроці) до справи, проблеми, задачі; викликати в учнів бажання і потребу вчитися у цього вчителя, оцінювати учня і його роботу так, щоб йому захотілося зробити її ще кращою. Все це робить учителя, його особистість, індивідуальність найважливішими факторами розвитку учнів..."

Смислом реалізації особистості вчителя в професійній діяльності є постійне прагнення до її розвитку, до саморозвитку, оскільки в основі створення ефективної педагогічної системи знаходиться своєрідна трансформація самого суб'єкта – вчителя. Він повинен осмислити самого себе як носія системи.

Педагогічна діяльність, яка орієнтована на особистість, перш за все має внутрішню мотивацію: реалізується потреба педагога у самовираженні, саморозвитку, в актуалізації особистісних функцій, тобто в самореалізації. Поняття особистості і відображає процес безперервного становлення, самоактуалізації сутнісних сил людини в процесі її діяльності: саморозвиток – це постійне творення самого себе через працю; головна пристрасть людини, за твердженням відомого філософа М.К.Мамардашвілі, – це бути, ствердитися, реалізуватися.

Педагогічна діяльність є способом професійного існування вчителя. Діяльність відбиває конкретне ставлення людини до дійсності, в якому реально проявляються властивості особистості. Опанування вчителем педагогічної реальності, самоствердження, самореалізація, становлення свого професійного Я, саморозвиток здійснюються в його діяльності.

Одним із факторів, який впливає на саморозвиток учителів є постійний власний саморозвиток керівника – розвиток рефлексивної, креативної, смислотворчої, самореалізуючої функції його особистості, підвищення професійної підготовки, розширення кругозору, дослідницька робота, прийняття ним компетентних рішень. Основу діяльності керівника повинні становити повага, довіра, цілісний погляд на учня та вчителя, зосередження уваги на розвитку їх особистостей, створення ситуації успіху.

Стимулювання саморозвитку особистості вчителя повинно бути пріоритетною функцією управління в школі. Воно реалізується за допомогою створення певних соціально-психологічних умов, які забезпечують задоволення основних життєвих потреб учителя у:

- 1) самоактуалізації (самореалізації), визнанні, відчуття себе значимою особистістю: педагог повинен реалізувати, проявити ті здібності і властивості, наявність яких у нього передбачають;
- 2) цікавій роботі;
- 3) найбільш повній інформації про значущість, функціях і цінностях своєї роботи в межах загального взаємозв'язку оточення, а також про цілі, труднощі та шляхи їх подолання;
- 4) повноправній участі у прийнятті рішень; важливим для спільного осмислення і спільного прийняття рішення є своєчасне залучення вчителів до процесу прийняття рішень; ефективність спільного прийняття рішень важлива для розвитку конструктивного духу колек-

- тивізму, згуртованості педагогічного колективу;
- 5) реалізації відповідальності: педагоги більш добросовісно виконують ту чи іншу роботу, якщо самі у повній мірі відповідають за її виконання;
 - 6) свободі вибору змісту навчання, розробці планів, програм, форм, темпу роботи;
 - 7) хорошій зарплаті;
 - 8) можливості професійного росту;
 - 9) хороших умовах праці;
 - 10) справедливій критиці.

Суттєво значущою є задоволення потреби в позитивній оцінці діяльності педагога в умовах групової взаємодії. Ефективність педагогічної діяльності великою мірою залежить від стилю і характеру взаємостосунків, які склалися в педагогічному колективі. Колектив, в якому люди об'єднані загальними цінностями і цілями, де сформувався особливий тип міжособових стосунків, які характеризуються високою згуртованістю, колективістським самовизначенням, високою референтністю членів, – найбільш сприятливе середовище для самовираження вчителів, для створення авторських педагогічних систем як найвищої форми їх самовираження, тобто колектив є своєрідним інструментом у досягненні індивідуальних цілей педагогів.

Література

1. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества. К., 1991.
2. Анисимова В.В. Педагогическая система учителя. Волгоград, 2004.
3. Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя. Л., 1967.
4. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал. М., 1994.
5. Рогов Е.И. Личность в педагогической деятельности. М., 1994.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ковальчук Б.В., Ковальчук Л.О. (Львів)

В європейській освіті на сьогодні особливого поширення набув компетентнісний підхід, за яким результатами навчання фахівців з вищою освітою вважають набори компетенцій. Вони включають сукупність знань, умінь, навичок фахівця, його спроможність приймати рішення і діяти самостійно, здатність вирішувати життєві і професійні проблеми тощо.

Аналіз зарубіжних і вітчизняних досліджень засвідчує, що у психолого-педагогічних джерелах немає чіткої визначеності щодо сутності компетентнісного підходу. Зокрема, **компетентнісний підхід** тлумачать як пріоритетну спрямованість на цілі – вектори освіти (навчання, учіння, самовизначення, самоактуалізація, соціалізація і розвиток індивідуальності). Інструментальними засобами досягнення цих цілей виступають принципово нові **освітні конструкти**: компетентності, компетенції і метапрофесійні якості [2, с. 5].

Зазначимо, що у поглядах учених щодо визначення головних понять нашого дослідження ("компетентність", "професійна компетентність", "компетенція", "ключові кваліфікації" тощо) простежується чітко виражена практико-